

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Кусотинская средняя общеобразовательная школа»
Мухоршибирского района Республики Бурятия

«Рассмотрено» на МО

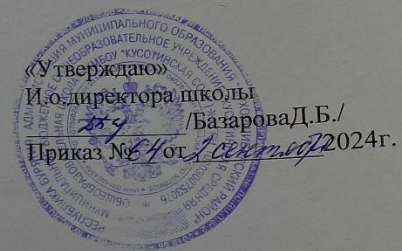
28 августа 2024 г.
Руководитель МО: Бимбаева С.С.
/Бимбаева С.С./

«Согласовано»

зам. Директора по УВР
30 августа 2024г.
Басова Т.Ю. /Басова Т.Ю./

«Принято»

на Педагогическом совете
Протокол № 1 от
30 августа 2024г.



Рабочая программа
учебного предмета

«Литературное чтение на родном языке»

4 класс, базовый уровень

Разработала: учитель начальных классов Бадмаева Д

у.Кусоты
2024г.

Тайлбари бэшэг

Рабочая программа по предмету «Литература уншалга» составлена на основе следующих нормативных документов:

- Федеральный закон №273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» (с изменениями) от 29.12.2012;
- Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования (утвержден приказом Министерством образования и науки РФ от 06.10.2009 № 373, зарегистрирован в Министерстве юстиции России 22.12.2009 г., регистр №15785) с изменениями;
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 № 1897 (с изменениями);
- Федеральный государственный образовательный стандарт среднего общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.05.2012 № 413 (с изменениями);
- Примерная основная образовательная программа начального общего образования, одобренная решением федерального учебно-методического объединения по общему образованию (протокол от 8 апреля 2015 г. №1/15);
- Санитарные правила СП 2.4.3648-20 «Санитарно-эпидемиологические требования к организации воспитания и обучения, отдыха и оздоровления детей и молодежи», утвержденными постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 28.09.2020 №28;
- Порядок организации и осуществления образовательной деятельности по основным общеобразовательным программам - образовательным программам начального общего, основного общего и среднего общего образования, утверждённый приказом Министерства просвещения Российской Федерации от 28.08.2020 № 442 (с изменениями и дополнениями от 20.11.2020);
- Федеральный перечень учебников, допущенных к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования организациями, осуществляющими образовательную деятельность, утверждённого приказом Министерства просвещения Российской Федерации от 20.05.2020 № 254 (с изменениями и дополнениями от 23.12.2020);
- Перечень организаций, осуществляющих выпуск учебных пособий, которые допускаются к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования, утверждённый приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 09.06.2016 № 699;
- Устав МБОУ «Кусотинская СОШ»;
- Основная образовательная программа **начального** общего образования МБОУ «Кусотинская СОШ».
- Положения о рабочей программе МБОУ «Кусотинская СОШ»;
- Учебного плана МБОУ «Кусотинская СОШ»
- Авторской программы под редакцией: Литература уншалга: С.Ц. Содномов, Ж.Ц. Эрдынеева. Үндэһэн буряад һургуулиин 4 –дахи класста уншаха ном. – Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2019. – 180 х., зурагууд.

4-дахи ангида литературна уншалга үзэлгын зорилгонууд:

- хурагшадые уран зохёол абьяастайгаар уншаха дуратай, тодорхойгоор, тодо зүбөөр уншаха шадабариинь хүгжэхэ, уншаһан зохёолоо ухаандаа буйлуулан, удхыень зүбөөр элирүүлэн ойлгодог, һонирходог болгохоһоо гадна, хурагшадай зохёол шудалан, шэнжэлэн үзэхэ эхин дадалнуудые бүридүүлхэ, түрэлхи литература тухайгаа юрэнхы мэдэсэтэй болгохо гэхэн зорилгонуудые табина. Мүн уншажа байһан зохёолойngoо уран һайханайнь, хэлэнэйнь онсо шэнжые ойлгохо, хурагшадай дадал дүршэлые бүрилдүүлхэ, хүгжөөхэ болоно.

- метапредметнэ шэглэлтэй шадабари бүридхэлгэ. Энэ зорилго һүүлэй жэлнүүдтэ аргагүй хэрэгтэйдэ тоологдодог болоо. Мүнөө үеынһуралсалай ябасада оруулагдажа байһан федеральна стандарттай холбоотой.Тэрээн соо эхин классай багша бүхэн «универсальные учебные действия» гэжэ шадабари хүгжөөхэ тусхай программатай байха гээд эрилтэ табигдана.

Энээнһээ дулдыдан, литературна уншалгын программын шухала зорилгонууд:

- ургажа ябаа залуу үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэһэ һууриие гүнзэгыгөөр бата бэхээр үгэхэ;

- хурагшадые Буряад республикын гүрэнэй аман ба бэшэгэй хэлэтэй болгохо;

- ниитын болон ажахын хэрэгтэ түрэлхи хэлээ хэрэглүүлжэ һургаха;

- арадайнгаа түүхэ, аман зохеолынь баялиг, ёһо заншал, соел болосорол – эдэ бүгэдэндэ түшэглэн, тэдэниие һургажа, хүгжөөжэ, хүмүүжүүлжэ, буряад үндэһэтэ яһатанай гүнзэгы мэдэрэл бүридүүлхэ.

Һуралсалай материал 4 четвертьдэ хубаагданхай. Хэшиэлнүүд недельдэ 2 саг соо үнгэргэгдэхэ, жэлдээ 70 сагай туршада бээлүүлэгдэхэ.

Литературна уншалга үзэлгэ болбол имагтал түхэл янза дүрсөөр харуулдаг дээрэһээ хурагшадые арад зондоо үнэн сэхээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тон ехэ удха шанартай. Хурагшадта литературна уншалга шудалан үзүүлхэдээ, буряад хэлэнэйнгээ баялигтай гүнзэгыгөөр танилсуулха, һайнаар хэлүүлдэг, уншуулдаг, бэшүүлдэг болгохоһоо гадна, буряад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэһэлэн, һайнаар ойлгуулха, ухаан сэдхэлдэнь шэнгээхэ, манай обществын ёһото эрхэтэн болгон хүмүүжүүлхэ гэхэн шухала зорилгонууд табигдана.

Багша хадаа хэшээл бүхэндөө түрэлхи хэлэнэй хүмүүжүүлхы үүргэнүүдые шударгыгаар бээлүүлхэ уялгатай. Һуралсал-хүмүүжүүлгын зорилгонуудые бээлүүлгэдэ, үхибүүдэй һаһанай арга боломжо хараадаа абадаг дээрэһээ нэгэдэхи шатада эхин классуудай хурагшад уншажа, хөөрөжэ һурана.

4-дахи ангиин курс хурагшадые уран зохёол абьяастайгаар уншаха дуратай, тодорхойгоор, тодо зүбөөр уншаха шадабариинь хүгжөөхэ, уншаһан зохёолоо ухаандаа буйлуулан, удхыень зүбөөр элирүүлэн ойлгодог, һонирходог болгохоһоо гадна, хурагшадта шүлэг, арадай аман зохеол, буряад уран зохеолой эхи табигшад, литературна онтохон гэхэн мэдэсэнүүдтэй болоно.

Литературна уншалгын ном соохи зохёолой текстнүүдэй удаа үгтэһэн “асуудал ба даабаринуудта” хурагшад зүб харюу үгүүлхэ, шанар һайнтайгаар дүүргэжэ һургаха шухала. Программа соо шудалан үзэхэ ба уялгата уншаха зохёолнуудһаа гадна, хурагшадай заабол

сээжэлдэхэ зохёолнуудай список үгтэнхэй. Шүлэг гү, али прозаическа зохёолһоо шэлэн абтаһан зарим хэһэгүүдые һурагшад сээжэлдэхэ. Сээжэлдэхэ зохёолнуудай нэрэнүүдэй удаа класчаа гадуур һурагшадай уншаха зохёолнуудай список үгтэнхэй. Һурагшадай гэртээ уншаһан зохёолнуудаар хэшээлэй үедэ хөөрэлдөө хэхын тулада программаар тусгаар саг һомологдоно. Класчаа гадуур зохёолнуудые багшын хүтэлбэри доро һурагшад уншахадаа: 1) зохёол өөрөө (бээ даагаад) уншажа һурана; 2) уншаһан зохёолойнгоо удхы хөөрөжэ һурана; 3) зохёолой удха өөрынхээрээ сэгнэжэ, шэнжэлжэ туршаха аргатай болоно.

Эхин һургуулийн урда заншалта ёһоороо бага наһатай һурагшадые уншуулжа һургаха гэхэн зорилго табигдана. Мүнөө, шэнэ хараа бодолнуудай дэлгэржэ байһан үедэ уншалгада һургалгын ябасые хоёр шэглэлтэйгээр хараха шухала:

1. Уншалгадаа һургалга гурбан хэмжээгээр ябуулагдаха – уншалгын дадал бүрилдүүлгэ болон нарижуулга; уншалгада һургалга болон уран зохёолой текст хадуун абалга; бээ даагаад уншаха шадабари бүрилдүүлгэ;

2. һурагшадта литературна мэдэсэ үгэжэ, бага наһатай һурагшадай литературна һуралсал болон литературна хүгжэлтэ хангаха.

Дурбэдэхи класста уншагдаха уран зохёолнууд һурагшадта мэдэсэ үгэхэһөө гадна, тэдэниие уран зохёолнуудай образуудай нүлөө доро һайхан абари зан, түрэл арадтаа, түрэлхи хэлэндээ унтаршагүй дурал хүмүүжүүлхэ ёһотой. Дээдэ хэмжээнэй уран зохёолнуудые уншажа, сэдхэлээрээ мэдэржэ буряад арадайнгаа, элинсэг хулинсагайнгаа ёһонуудые, заншалнуудые, сэсэн һургаалнуудые гүнзэгыгөөр ойлгожо, бодожо үзэжэ оршон тойронхибайдалда бээ абажа, ерээдүй аха наһанайнгаа ажабайдалда хэрэглэжэ һургаха болоно. Тиимэһээ, гурбадахи классай литературна уншалгын программын гол зорилгонуудай нэгэн гэхэдэ, һурагшадта уран зохёолнуудые дүүрэн хадуун абаха, сэдхэлээрээ уншаха дүршэл хүмүүжүүлгэ болоно.

Энэ программын байгуулга болон һургаха технологи хоёр гол заршамууд дээрэ үндэһэлэн зохёогдобо: художественно-эстетическэ болон литературоведческэ. Нэгэдэхинь, уран зохёол уран үгын искусство гэжэ зохёолые бүрин бүтэн ойлгохы хангаха, хоёрдохинь, литературна зохёол анализ хэлгэдэ комплексно хангаха, хоёрдохинь, литературна зохёол анализ хэлгэдэ комплексно хандалга элирүүлнэ.

Литературна уншалга уран зохёолшын зохёохы замайн онсотой танилсуулха эрилтэ табинагүй, ажабайдалай дүршэлөө бага байна. Тиигэбэшье, бага наһанай һурагшадай наһанай онсо хараадаа абажа, уран зохёолшын намтартай, зохёохы замтайнь юрэнхыгөө танилсуулха ёһотой.

Литературна уншалгын хэшээлнүүдтэ бага наһанай һурагшадай хэлэлгын дадал бүридүүлгэдэ гол анхаралаа хандуулха, тэдэнэй шухалань – уншалгын дадал хүгжөөлгэ болоно. Нэгэдэхи класста багша тайлбарилан уншалгын методээр ажаллажа, һурагшадаа бүхэли үгэнүүдээр, шангаар уншуулжа һургаһан байха. Хоёрдохи-гурбадахи класста литературна уншалгын хэшээлнүүдтэ уншалгын синтетическэ аргуудые хэрэглэжэ, үгэнүүдые, холбуулалнуудые, мэдүүлэлнүүдые гүймгэ түргэнөөр, интонационно зүбөөр уншуулха. Уншалгын һайн дадал зохёол анализ хэлгын үедэ текстээ оло дахин бусан уншаһанай ашаар олгогдохо. Текст дабтан уншалга, аналитическэ зорилготой байха, тиимэһээ багшын табигдан асуудалнууд болон даабаринууд текстдэ хандангүй харюусахын аргагүйгөөр зохёогдоһон байха. Уншалгын дадал нарижуулха хүүгэдэй ажаябуулгын эрилтэ һэлгэһэнһээ дулдыдаха. Хэрбээ граммотада һургалгын үедэ, мүн тэрэнэй удаадахи үедэ уншалгын ябасада анхарал хандуулгаһан байгаа һаа, литературна уншалгын хэшээлнүүдтэ уншаһанаа гүйсэд ойгожо, юун гэжэ уншаһанаа мэдэрэлгэдэ шэглүүлэнхэй. Ушар тиимэһээ, зуб, гүймгэ, ойлгон уран уншалга коммуникативна зорилготой хэлэлгын шадабари олгожо автоматизирована уншалга олгохо арга болоно.

Программын байгуулга

Дүрбэдэхи классай литературна уншалгын программа удаадахи бүлэгүүдхээ бүридэнэ:

1. уншаха, шагнаха зохёолнууд
2. текстээр хүдэлмэрилжээ хэлэлгын мэдэсэ болон шадабари хүгжөөлгэ
3. зохёохы ажаябуулгын оршон байдалда сэдхэлэй мэдэрэлтэйгээр хандалгын дүршэл баяжуулга болон хүгжөөлгэ.

Уншалгын дадал хүгжөөлгэ

Зүб болон ойлгон уншалгын дадал хүгжөөлгэ. Бүхэли үгэнүүдээр уншалгын дадал удаадахи аргуудаар бээлүүлхэ: бүхэли үгөөр нэгэ жэгдээр уншалгыг тодхолго; хэлэлгэ хүгжөөлгын хорилгонуудыг үнгэргэлгэ.

Уран найхан уншалга, уран хурса хэлэлгэ хүгжөөлгэ болон орфоэпическэ уншалга бүрилдүүлгэ

Шангаар уншалга – ондоо хүнэй дуулахаар уншалга, харин шэмээгүй аман соогоо уншалга – өөртэ уншалга гэжэ нурагшадта ойлгуулха. Тиймэһээ нурагшадые уран гоёор уншажа нурахые эрмэлзүүлхэ. Абянуудыг эли тодоор зүбоор үгүүлүүлжэ нургахын тула зорюуга уншанинуудыг үнгэргэжэ хэлэлгын аппарат хүгжөөлгэ, аялган болон хашанган абянуудыг эли тодоор хурсаар үгүүлэлгын шадабари бэхжүүлхэ. Үгэнүүдыг орфоэпическэ зүбоор үгүүлүүлжэ нургаха; хэлэлгын темп хүгжөөлгэ, хоолойгоо аалин нула болгожо байгаад, түргэноор, удаанаар уншаха дадал хүгжөөлгэ. Уран найхан уншалгада бэлдэхэ шадабаринин эхин шата олгохо, гүйсэдхэхэ зорилго бээлүүлжэ нургаха.

Текстээр хүдэлхэ шадабари хүмүүжүүлгэ

Текстын удхаар асуудалнуудта харюу үгэхэ, харюугаа баримталан текст соогоо мэдүүлэлнүүдыг туубэрилэн олохо уншаһанаа сэгнэжэ шадаха. Үгтэһэн зурагуудаар текстын удхыень нэргээн хоорэжэ шадаха. Сюжедыень алдангуй багахан зохёол хоорэжэ шадаха. Ном соо үгтэһэн иллюстрацида зохёолсоогоо таараха хэһэг олохо шадаха, удхыень тайлбарилан оорынгоо үгоор хэлэжэ шадаха. Уран зохёол соо хэрэглэгдэһэн авторой үгэнүүдтэ анхарал хүмүүжүүлхэ. нурагшадта номоор хүдэлхэ шадабаринуудтай болохо: номой гаршагтай танилсаха; гаршаг соогоо хэрэгтэй зохёолой нэрыень олохо шадаха; ном соо үгтэһэн даабаринуудтай, асуудалнуудтай ажаллажа нургаха.

Нурагшадтай зохёохы шадабари хүгжөөлгэ болон эстетическэ хадуун абалгын дүршэл баяжуулга.

Оршон тойронхи байдалыг эстетическэ зүбоор ойлгон абалга. Экскурси үнгэргэжэ жэлэй дүрбэн сагта байгаалиин байдалыг, амитадай аяг зам ажуглуулжа нурагшадта ажамидаларай дуй дүршэл олгохо, оорынгоо сэдхэлэй байдалда тааруулан уран зохёол бэдэрэн олохо шадабари бүрилдүүлхэ.

Уншанинуудтай хүсоор тухайламжалха шадабари(воображение), гоё бодол(фантазия) болон оршон байдалыг хадуун абаха дүршэл хүгжөөлгэ.

нурагшадтай тухайлха шадабари, гоё бодол хүгжөөлгын тула элдэб янзын даабаринуудыг дүүргүүлхэ. Жэшээлбэл: «Эдэ юумэнүүд юунтэй адли гээшэб?», «Расскажи али нэгэн хэһэгтэ зураг зурагты», «Геройн орондо һаа яаха байгаабта?» г.м.

Уран зохёолнуудыг эстетическэ ойлгон абаха дүй дүршэл, нурагшадтай зохёохы шадабари хүгжөөлгэ.

Элдэб жанрай зохёолнуудыг шагнаха шадабари хүгжөөлгэ, шагнаһан зохёолнуудайнгаа удхаар зураг зураха, эмоциональна хандасаяа харуулха, хамтын зүбшэлгэдэ хабаадаха шадабаринуудыг хүгжөөлгэ. Поэзиин оршондо нурагшадые хамжуулха: шүлэгүүдыг шагнуулха,

сээжэлдүүлхэ. Поэतिकэ дуулан шагналгыг хүгжөөхэ. Уран зохёолнуудай удхаар драматизаци үнгэргэжэ, элдэб наадануудыг эмхидхэжэ, үхибүүдэ поэдэй, уран зураашын, шагнагшын, гүйсэдхэгшинь рольдо оруулжа, тэдэнэй эдэбхи дээшэлүүлхэ.

Литературоведческэ нэрэ томьёонуудтай танилсуулга.

Элдэб жанрай литературна болон фольклорно зохёолнуудыг танилха, илгаруулха практическа дадал олголго, «адлирхуу удхатай үгэнүүд», «олон удхатай үгэнүүд», «олицетворении», «зэргэсүүлгэ» гэхэн уран аргуудтай танилсуулха, зохёол соо тэдэниие оложо хургаха.

Дурбэдэхи класста литературна уншалгаар программын эритэнуудэй карта

Бага наһанай хурагшадай литературна уншалгаар хуралсалай хэмжээ элируулэн шалгалга эмхидхэлгэ ороо худэлмэри болоно. Литературна хуралсалай хэмжээ элируулгэ мунөө уедэ тон шухала, тимэһэнэ ажал саг үргэлжэлгэ үнгэргэжэ байха хэрэгтэй. Литературна уншалгаар юу шалгаха, ямар буряад литератуын багшанарай урда эрхэ бэшэ гараад ерэнэ. Мунөө уедэ багшанар хурагшадай уншалгын шанарай хугжэлгэдэ онсо анхаралаа хандулаад, текстээр болон номуудаар худэлмэри гэхэн шэглэлнуудыг анхаралһаа алдадаг. Мунөө уедэ литературна уншалгын программнуудай эрилтэнууд ороо болонхой, зарим программнууд соо эдэ эрилтэнууд юрэнхыгөөр угтэнхэй, программнуудай байгуулгаашье бэе бэеһэ ондоо, тэдэниие зэргэсэлуулэн үзэхэншье зарим багшанарта хундэ байна. Буряад үндэһэн хургуулинуудта литературна уншалгын нэгэл программа мунөө үедэ бии. Тэрэнэй автор педагогикын эрдэмэй доктор Д.Д. Ошоров. Тус программа литературна уншалгаар хоёрдохи программа болоно. Тиимэһээ, багша алишье программаар ажаллахадаа эндэ үнтэһэн диагностика хэрэглэжэ болохо. Литературна уншалгаар программын эрилтэнүүдэй карта табигдахадаа «Обязательный минимум содержания образования» дээрэ үндэһэлэгдэбэ. Энэ диагностическа карта соо программын бүлэгүүд оруулагдаба. Энэ шалтагаанһаан «Зохёохы ажаябуулгын оршон байдалда сэдхэлэй мэдэрэлтэйгээр хандалгын дүршэл баяжуулга болон хүгжөөлгэ» гэхэн бүлэг оруулагдабагүй. Мун уншалгын шанар шалгалгын диагностика оруулагдабагүй, юундэб гэхэдэ багшанар энэ худэлмэри амжалтатай үнгэргэжэ хуранхай.

Картын байгуулга

1. Үгтэһэн материал хоёр хуби болгон бүлэглэгдэнхэй (по содержательной линии):

- Текстээр худэлмэри
- Номоор худэлмэрилгэ

2. Гол хубинууд соо жэжэ хубинууд оруулагданхай, жэшээн, «Зохёолнуудай жанраараа илгарал», «Үгэ дээрэ болон уран аргуудаар худэлмэрилгэ» г.м.

Энэ карта табихадаа автор гол анхаралаа бүрилдүүлхэ шадабаринуудта хандуулба. Юундэб гэхэдэ, литературна уншалгын программаар теоретическэ материал багаар хараалагданхай, программын гол шэглэл практическа ухда баримталан уншагшын шадабари, дадал бүрилдүүлхэ зорилготой. Диагностическэ ажал хуралсалай жэл соо саг үргэлжэлжэ үнгэргэгдэжэ байха зэргэйтэ. Тиихэдэ багша өөрөө бүрилдүүлхэ шадабаринуудһаа дулдыдан даабаринуудыг зохёожо байха. Саг үргэлжэлжэ үнгэргэһэн даабаринууд багшын ажалай дугуу дундуудыг элирүүлхэ арга олгохо. Доро зарим даабаринууд жэшээ болгон харуулагдаба.

*- хундэхэн хэмжээнэй даабаринууд.

Тестүүдыг табихадаа ямар нэгэн тодорхой хубиин (содержательная линия) шадабаринуудыг шалгахар табиха.

Дуургэһэн тест удаадахи шкалаагаар сэгнэхэ:

3 болон тэрэнхээ дошоо балл – доодо хэмжээн, 4-нөө 12 болотор балл – дунда хэмжээн, 13-аа 16 болотор балл – дундын дээдэ хэмжээн, 17 балл – дээдэ хэмжээн.

Энэ сэгнэлгын шкала табихадаа тест соо гурбан даабари үгтэһэн байгаа. Нэгэдэхи даабари зуб хэбэл 10 балл абаха байгаа, тусхайлдаха 10 үгэ зураха байгаа. Тиихэдээ буру зурагдаһан үгэ бухэн – 1 бал хороогдохо. Хоёрдохи даабари соо 5 вариантһаа 2 зүбыень шэлэжэ абаха, тусхайлхада – 2 балл.

Һурагшадай шадабари ба хэрэглэл

Текстээр асуудалнуудта зүб харюу үгэхэ, текстд тааруулан материал зүб шэлэн абаха

- уншаһан зохёол сооһоо зүб харюуень шэлэн абаха шадабари;
- үгтэһэн текст сооһоо болоһон үйлэнүүдэй, үйлэдэгшэ нюурнуудай хэһэн үйлэ хэрэгүүдые, али нэгэн үгэ хэлэлгэ баримталһан мэдүүлэлнүүдые шэлэн абаха шадабари;
- олон ондоо мэдүүлэлнүүд сооһоо зохёолдо үгтэһэн зурагта таараха мэдүүлэл шэлэн абалга;
- уншаһан текстээр табигдаһан асуудалнууд тон зүб харюу үгэлгэ;
- болһон үйлэ хэрэгүүдэй, үйлэдэгшэ нюурнуудай хэрэгүүдые баримталан тухайламжалһан үгэнүүдые, мэдүүлэлнүүдые текст сооһоо шэлэн олохо шадабари.

Текстын түсэб

Текст (удхаарнь) хубинуудта хубаагаад, нэрэ һанаха шадабари.

Үгэ болон уран зохёолой уран аргууд дээрэ хүдэлэлгэ

Адлирхуу удхатай үгэнүүд:

- Адлирхуу удхатай үгэнүүдэй жэшээһанаха шадабари;
- олон үгэнүүд сооһоо адлирхуу удхатай үгэнүүдые шэлэн абаха шадабари;
- текст сооһоо адлирхуу удхатай үгэнүүдые олохо шадабари.

Олон удхатай үгэнүүд:

Һурагшад иимэ юумэнүүдые мэдэхэ ёһотой:

- Үзэһэн зохёолойнгоо автор тухай, номой нэрые;
- Үзэһэн зохёолойнгоо гол үйлэнүүдые (сюжет), геройнууд, тэдэнэй хоорондохи хани харилсаан тухай;
- программаар хараалагдаһан сээжэлдэхэ ёһотой зохёолой хэһэгүүдые, шүлэгүүдые.

Һурагшад иимэ юумэ хэжэ шадаха ёһотой:

I

- уран зохёолшын зохёол соогоо бэшэһэн уран зураглалые хөөрөжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой гол шухала үйлэнүүдые бусад олон юрын үйлэнүүдһээ илгажа;

- зохёол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтагааниие, сагые, тэрэнэй хойшолонгые элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргуудые, байгаалиин зураглалнуудые текст сооһоо илгажа;
- зохёолой геройдо өөрын хэһэн хэрэг, үйлэ, хэлэһэн һанал бодолын баримталан, характеристикэ үгэжэ;

II

- уран зохёол болон хрестомати соохи текст зүбөөр, тодорхойгоор уншажа;
- сээжэлдэһэн зохёолоо тодоор, уранаар уншажа;
- багашаг эпическэ зохёол болоод ехэ зохёолой хэһэгүүдые тобшоор, удхадань дүтэрхыгөөр, түүбэрилэн найруулан бэшэжэ;
- зохёолой герой тухай хөөрөжэ;
- багахан эпическэ зохёолой удхаар түсэб табижа;
- өөрынгөө дураар уншаһан зохёол тухайгаа һанамжаяа, ойлгоһоноо өөрынхээрээ хөөрөжэ;
- уран зураашадай гоё һайхан зураг тухай ойлгоһоноо, һанамжаяа хэлэжэ.

Зохёолой жанрууд

(Таабаринууд, оньһон үгэнүүд, жороо үгэнүүд, онтохонууд, шүлэгүүд, расказууд):

- таабаринуудые, оньһон үгэнүүдэй, онтохонуудай тодорхойлолгонуудые бэе бэһээн илган элирүүлхэ шадабари;
- таабаринуудые, оньһон үгэнүүдые, онтохонуудые бэшэ зохёолнуудһаа илгаруулха шадабари;
- таабаринуудай, оньһон үгэнүүдые байгуулгануудые тайлбарилжа шадаха шадабари;
- таабаринуудай тайлбаринуудые таабаридань тааруулжа шадаха шадабари;
- таабаринуудые, оньһон үгэнүүдые, онтохонуудые өөрөө зохёохо шадабари;
- таабаринуудые, оньһон үгэнүүдые, онтохонуудые, шүлэгүүдые, расказуудые бэе бэһээн практикскэ илгаруулха шадабари.

Номоор хүдэлмэри

Номуудай элементнүүд:

- олон номууд сооһоо хэрэгтэй номоо оложо шадаха;
- номой нэрэ зүбөөр хэлэжэ шадаха;
- номой нэрээр тэрэнэй удхые тухаймжалха шадабари;

- номой гол элементнүүдые нэрлэхэ болон элирүүлхэ шадабари.

Номой герой:

- «номой герой» гэдэнь ойлгосые бэшэ тодорхойлолгонууд сооһоо илгаруулжа шадаха шадабари.

Гаршаг:

- хэрэгтэй зохёол гаршагаар олохо, хэдыдэхи нюурта байһыень элирүүлхэ шадабари.

Ном шэлэн абалга

- бүлэг номуудай нэрэнүүдээр уншалгын темэ элирүүлхэ шадабари;

- библиотекэ соо номуудые шэлэн абаха шадабари;

- авторнуудые болон тэдэнэй номуудые зүбөөр элирүүлхэ шадабари.

Литературна уншалгын шухала зорилго хадаа үхибүүдые уран үгэдэ, уран зохёолдо дуратай, тэрэниие уншаха дүй дүршэлтэй болгон хүмүүжүүлхэ. Үхибүүд бага наһандаа түрэлхи хэлэнэйнгээ баялигтай, илангаяа уран үгын удха шанартай танилсажа, бэеэ даагаад (багшын туһаламжагүйгөөр) уран зохёолнуудые саг үргэлжэ уншаха дадалтай болохо ёһотой.

Удхаараа ойлгосотой богонихон рассказ, онтохо, шүлэг гү, али басни үхибүүд уншахадаа, зохёолой удхые, гол шухала һанал бодолые, үйлэдэгшэ нюурнуудые, тэдэнэрэй абари зан, үйлэ хэрэгүүдые бата бэхеэр ойлгожо абаха болоно. Уран зохёолой дүрсэлэн харуулдаг аргуудые, илангаяа хэлэнэйн баялиг тухай ойлгожо абаха.

Хоёрдохи классай программа соо жэлэй дүрбэн саг ба хүнүүдэй хэдэг ажал, арад зоной ёһо заншал, эжы абын алтан һургаал, гэр бүлэ ба уг гарбал, табан хушуу мал тухай, һайн һайхан абари зан хүмүүжүүлгэ харуулһан уран зохёолнууд гол һуури эзэлхэ болоно. Үшөө тиихэдэ уншаһан текстээ удхаарнь хэдэн хубинуудта хубааха, зохёолой гол һанал бодолыень оложо шадаха, болоһон үйлэ ушарнуудые, өөрынгөө хандалгые харуулха, уншаһанаа дэлгэрэнгыгээр ба тобшоор хөөрэхэ шадабаритай болохо.

Гурбадахи классай программа соо түрэл һайхан тоонто нютаг, тэрэнэй баялиг, табан хушуу мал, тэрэнэй олзо хэшэг, түрэл гарал ба гуламта, буряад арадай ёһо заншал, арадай һайндэр – сагаалган, үхибүүдэй нааданууд, бэеэ зүбөөр абажа ябалга, сээрлэхэ ёһо гурим тухай уран зохёолнууд гол һуури эзэлхэ болоно. Уншаһан текстынгээ удхые, илангаяа басниин удхые ойлгоод, тобшохоноор хэлэжэ үгэхэ.

Дүрбэдэхи классай программа соо түрэл һайхан Буряад нютаг, Эхэ байгаалияа хүндэлхэ ба гамнаха гурим, ёһо, нютагай зэрлиг амитад, шубууд ба тэдэнэй ажаמידарал, буряад арадай ёһо заншалнууд, сэсэн һургаал заабаринууд, арад зоной һайндэрнүүд, Буддын шажанай түүхэхээ, «арбан сагаан буян» ба «арбан хара нүгэл» тухай статьянууд, расказууд, онтохонууд, шүлэгүүд, дуунууд оруулагдахаар хараалагдана.

Уран зохёол уншахадаа, бэеэ даанги уншалгада һураха, юундэб гэхэдэ, табадахи класста түрэлхи литература үзэлгэдэ бэлэдхэл боложо үгэхэ ха юм.

Федеральна базисна һуралсалай план соо литературна уншалга: недели соо – 2 час, жэл соо – 70 час үгтэнэ

Тематическэ түсэблэлгэ

№п/п	Дата	Тема учебного занятия	Количество часов	Деятельность учителя с учетом рабочей программы воспитания
Түрэл хэлэн, түрэхэн дайда				
1		Түрэл нютаг, түрэхэн дайда...	5 ч	Буряад арадайнгаа ёһо заншалыг сэгнэжэ, сахижа ябаха мэдэрэл хүмүүжүүлхэ. Харахан, ажаглаһанаа сасуулха, сэгнэхэ арга олгохо.
2		Буряад хэлэмнай. М. Чойбонов		
3		Ямар хэлэн дэлхэй дээрэ аһан баян бэ? Ц-Б. Бадмаев		
4		Буряад оромнай найхан даа. Ш. Нимбуев		
5		Байгал далай – манай баялиг..		
Хэшэгэр баян намар				
6/1		Хюруу. Д-Х. Цынгуйева	5 ч	Намарай гоё найхан байгаалида дуратайгаар, байгаалиин үзэгдэлнүүдэй холбоо харуулжа, юумэ сасуулжа, зэргэсүүлжэ хургаха.
7/2		Намар. Ц. Цырендоржиев		
8/3		Шубуудай аян. Х. Намсараев		
9/4		Ой модондой аша туһа. А. Жамбалон		
10/5		Намарай хахасалга. И. Намсараев		
Арадай аман зохоол				
11/1		Табаринууд. Байгаали болон байгаалиин үзэгдэлнүүд тухай	23 ч	Оршон байдалыг эзэмдэн ойлгохо эрмэлзэл, ухаан бодолыг, мэдэрэлыг хүмүүжүүлхэ. Хүмүүнэй үнэ сэнтэй хараа бүрилдүүлгэ хугжөөхэ.
12/2		Амитад, шубууд тухай		
13/3		Ургамалнууд тухай		
14/4		Хүнэй бэеын хубинууд тухай		
15/5		Юртэмсын гурбан		
16/6		Юртэмсын дүрбэн		
17/7		Онһон үгэнүүд. Эхэ орон,эб найрамдал тухай		
18/8		Үнэн сэхэ, зоригтой ябадал тухай		
19/9		Хани нүхэд ,нүхэсэл тухай		

20/10		Ажал хүдэлмэри тухай		
21/11		Эрдэм хургаал тухай		
22/12		Арадай онтохонууд. Буряад арадай онтохонууд. Ангуудай суглаан.		
23/13		Шадамар Шалхагар хоер		
24/14		Алтан Сэсэг		
25/15		Зүүн зүгэй арадуудай онтохонууд. Эбтэй дүрбэн амитан		
26/16		Нанаамгай туулай		
27/17		Европын арадуудай онтохонууд. Сагаан морин		
28/18		Гурбан аха дүүнэр		
29/19 30/20		Эрезэн гүрөөһэ эмээллэгшэ. Б. Абидуев		
31/21 32/22		Туламтай шоно. Д. Дашинимаев		
33/23		Зоригтой хоер. Ц. Номтоев		
Үбгэн буурал үбэлнай				
34/1		Үбэл. Ч-Р. Намжилов	6 ч	Зохёолой хэлэн, удха дээрэнь хүдэлжэ, хүмүүнэй үнэ сэнтэй хараа бүрилдүүлхэ (формирование ценностных ориентиров личности). Хүгжэнги ниитын ёһото эрхэтэн болгон хүмүүжүүлхэ
35/2		Түрүүшын саһан. Б. Гармажапов		
36/3		Соохорхон инзаган. Ц. Шагжин		
37/4		Саһаханууд. Г. Чимитов		
38/5		Елко. Г. Чимитов		
39/6		Жабар Үбгэн. Г. Чимитов		
Арадай Баатар Гэсэр				
40/1		Тэнгэришүүлэй хоорондохи дайн	4 ч	Буряад арадайнгаа ёһо заншалые сэгнэжэ, сахижа ябаха мэдэрэл хүмүүжүүлхэ. Харанан, ажаглаһанаа сасуулха, сэгнэхэ арга олгохо.
41/2		Баатарай газар дээрэ түрэлгэ		
42/3		Нюһата- Нюургай гээ нэрэ хүбүүндэ үгтэбэ		
43/4		Баатар бэээ бээлжэ, Гэсэр боложо тодорбо		
Сагаалган – манай һайндэр				

44/1		Сагаалганай тобшохон түүхэ	5ч	Түрэлхи нангин хэлээ, суг амидаржа байһан арад зоноо, бууралхан тоонто нютагаа нангинаар сахижа, гамнажа ябаха өөрын үндэһэн сэдхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ. Хараһан, ажаглаһанаа сасуулха, сэгнэхэ арга олгохо.
45/2		Сагаалганай магтаал. Ж. Юбухаев		
46/3		Сагаалган. С. Хүбүүхэйн		
47/4 48/5		Харгымнай эхин. Сагаалган. Г-Д. Дамбаев		
Айлшан хабар				
49/1		Хабар. Д. Улзытуев	6 ч	Зохёолой хэлэн, удха дээрэнь хүдэлжэ, хүмүүнэй үнэ сэнтэй хараа бүрилдүүлхэ (формирование ценностных ориентиров личности). Хүгжэнги ниитын ёһото эрхэтэн болгон хүмүүжүүлхэ
50/2		Хабарай амисхал. Б. Санжин		
51/3		Таряалангай дуун. Э. Дугаров		
52/4		Ашата эжы. Н. Цынгув		
53/5		Эжыдээ бэлэг. Г. Чимитов		
54/6		Эжы. Ц. Бабуева		
Уран зохоолшод үхибүүдтэ				
55/1		Гунга Гомбоевич Чимитов. Үнэгэн Шоно хоер	16 ч	Арадайнгаа аман уран зохоолдо, Эхэ орондоо, түрэхэн тоонто нютагтаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшье яһатанда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ.
56/2		Баабгайн хүбүүн.		
57/3		Цырен- Базар Бадмаевич Бадмаев. Залхуу Шагдар.		
58/4 59/5		Гэлэгма Цыбеневна Бадмаева. « Гэмтэй бэшэб...»		
60/6 61/7		Чимит Цыдендамбаевич Цыдендамбаев. Табан патронной тангариг нюуса		
62/8		Эрдэни Чимитович Дугаров һанай үзэглэл.		
63/9		Модохонууд		
64/10		Найрхуу Бороо		
65/11		Сэсэгтэ зун. Наран ба хүүгэд. Ц. Цыремпилов		
66/12		Улаалзай. Б. Базарон		
67/13		Сэсэгүүдэй дүхэриг. Г. Дашабылов		
68/14		Наранай туяа. Б. Абидуев		
69/15		Үглөөгүүр ойдо. Б. Базарон		
70/16		Дабталга		

